

Landskap: Småland Upptecknat av: Wander-Lund
Härad: Odensjö Adress: _____
Socken: _____ Berättat av _____
Uppteckningsår: 1932 Född år _____ i _____

File 59

Uppteckningen rör Prosten Rydemann botar Ståhles sondotter
för skärva.

Vår äldste son, August, hade lämnat en av sina små flicker hos oss för att vi skulle ha henne och uppfostra henne. Emellertid var hon ganska klen och dålig att äta, så vi trodde att hon hade skärvan eller engelska sjukan. Men det blev aldrig av att söka bot för henne. Men så var det en präst, som var litet läkarkunnig. Det var prosten Rydemann i Göteryd. Han var på den tiden pastor i Tannåker. Han och jag var jämkulsingar, så jag kände honom väl. En gång kom han hit till Odensjö. Det var frågan om strandvinningen. Jag sporde det, och då skickade jag bud till honom och frågade, om jag fick komma till honom och låta se flickan.

"Ja", sa han till pojken, som jag skickat bud med,
"säg till min gamle vän Ståhle, att jag ska va här i två timmar,
och att han är välkommen, om han kommer inom den tiden."

Pojken sprang genaste vägen hem och talade om ^{vad} prästen
hade sagt. Jag ville då, att vår äldsta dotter, Anna, som var
hemma, skulle göra i ordning flickan:

"Klä på henne, så går jag med henne."

Men det ville inte mör vara med på:

"Nej, om vi ska göra nåt med flickan, så ska vi gå
till doktorn med henne, för det ville ju August. Så gör du
som jag säger, Anna, och bry dig inte om vad far säger."

"Ja", sa jag, "men det kan ju aldrig vara farligt
att låta honom titta på flickan. Det kan hon väl inte bli sämre
av."

Emellertid fick jag min vilja igenom till sist, och jag gick ner till Odensjö med flickan. Där mötte jag Rydemann i prästgårdsträdgården.

"Får jag besvara pastorn?" sa jag.

Joho, det gick för sig. Han var så vänlig och tillmötesgående.

"Gå ner till skolhuset, så kommer jag strax dit."

Jag gick ner till skolan, och efter en stund kom pastorn. Han tog flickan och strök henne på pannan.

"Ska jag ta av henne kläderna?" sa jag.

"Nej, det behövs inte", sa han. "Det är engelska sjukan hon har."

"Ja, vi har trott det. Det är väl obotligt?" -

"Det tror jag inte. En sån liten ska vi väl försöka få bra igen." -

Så ordinerade han nånting, som vi fick köpa på apoteket i Unnaryd. Och det var billig medicin han ordinerade! Utom medicinen skulle hon ha saltbad.

"Ta minst en liter salt till vart bad," sa han.

"Men blir inte det för mycket?" -

"Nej, det tål hon nog. Till börja med kanske hon blir litet fnasig i skinnet, men det går bort sen."

Vi gjorde, som pastorn hade ordinerat, och det var märkvärdigt, från den dagen förbättrade hon sig, hon fick bättre matlust och kryade på sig. Och hon lever än och är över 30 år. Hon bor i Göteborg.

Fru Wickelgren blir skrämmd av hare, men förebygger lute.

Fru Wickelgren berättade, att då de bodde på Kanarp, kom Janne, hennes man, hem en gång från jakten och skrämde henne med en hare, som han skjutit, och huvudet satt på. Fruen var på det viset.

"Men jag tog väl haren och smorde till honom med, annars vet ingen hur det hade gått," sa hon. "Hut dig," sa jag, "ska du komma och skrämma mej med en hare, och du vet hurudan jag är."
"Jag blev både arg och skrämmd," sa hon

173
ACC. NR. 3858

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

2 64

Uppteckningen rör Havande kvinna blir skrämnd vid slakt. Bar-
net får lyte.

Om en havande kvinna blir skrämnd på något sätt blir det lyte. I Skrinhult finns det en pojk, som är mer djur än människa. Han är dövstum och slängig i kroppen, och det rinner ur mun på honom, så de måste jämt ha ettförkläde knutet framför honom, och inte kan han äta utan de måste mata honom. Jag sa till modern:

"Kan du inte erinra dej, att du blev skrämnd för något, när du bar honom?"

Jo, då berättade hon, att hennes man hade befallt henne att hålla kalven medan han stack honom.

"Kan du inte försöka få fatt på lite kalvdregel och

blod och sånt från en kalvslakt och söka bota honom.

65

"Jo, sa hon, "jag har försökt, men det hjälper inte."

"Nej, det kanske är förgånget. Det kanske skulle ha skett,
när han var späd,"sa jag.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

4.66

Uppteckningen rör Väderleksmärken och märkesdagar.

Den 21 febr. bar i den gamla almanackan
namnet Petter Katt. Är det ruskigt och lett väder den dagen,
varar det en månad, men är det vackert blir det fint väder lika
lång tid.

"Mattias kastar hete stenen i sjön". Från och med den
dagen smälter isen lika fort under som över, så sedan blir isar-
na osäkra att gå på.

Den 14 sept. är Korsmässa. Den dagen kan man se,
hurudan grödan blir nästa år. Är det vackert väder, blir hon bra,
är det ohälligt och otrevligt, blir hon dålig. Det är en gammal
saga.

Är det sträng vinter på 40 martyrs dag, den 6 mars,

Skriv endast på denna sida!

varar den i 40 dygn.

Peregrinus, den 17 maj, var potatisdagen. Gamle Per Magnusson i Odensjö skulle alltid sätta sina potatis den dagen. Det vann de inte avstyra honom från, rätt hurdant väder det sen var, och säkert är, att det inte fanns någon, som hade så goda potatis som han.

Spå väderlek på vintergatan.

Förr fanns det en del gubbar, som läste på vintergatan, hurdan väderleken skulle bli. Ja, det finns de som gör det än i dag. Uppe i Vret bor det gubbe, som läser på vintergatan. Jaen på Blomshölm, en gammal gubbe, som nu är död, brukte också göra det. Jag minns så väl, hur han brukte tala om sitt väder och sin vintergata.

Loshulta källa, som midsommarafton kläddes med kransar.

Vid Loshult, alldeles vid vägen, finns det en mineralkälla, där man drack hälsovatten om somrarna. Loshulta källa kallade vi den. Vattnet var järnigt, så det smakade inte så bra, och varje år vid midsommar brukade man rensa den och skura karet. Det har de hållit på med långt fram i tiden. Om de gör det ännu, vet jag inte. Vid midsommar kläddes källan med kransar och äreportar. Stora, höga bågar restes över källan. Sedan drack man vatten och så gick man fram i gården i Loshult och dansade på natten.

9. d. 70

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Den bortglömda offerkällan.

Jag hade hört talet, att det skulle finnas en gammal offerkälla på Prästagårds ägor här i Odensjö, där de hade offrat pengar mot sjukdomar förr i världen, men det var ingen, som visste var den fanns. Så till sist fick jag opplysning av en gammal gubbe, som tjänte på Prästagården. Han blev något sinnesrubbad innan han døde.

"Hon ä i Lillaskog," sa han.

"Hur vet I det?" sa jag.

"Jo, jag har sett henne en gång," sa han och pekade ut stället. Jag gick dit och hittade mycket riktigt en sump eller pöl.

"Det skulle va roligt att se, hur djup hon är," tänkte jag och hämtade en spade. Jag fick snart känn på botten, och när jag väl öst opp slammet, porlade vattnet opp. Så trevade jag med händerna kring kanterna, och då träffade jag på lämningar efter ett fyrkantigt träkar, fast träet var murket, så det bara fanns kvar bitar här och där. Palmgren var präst i Odensjö på den tiden, så han följde med ut till källan.

"Jaha, det är källan," sa prästen," vilket jag inte visst."

Men så något år efteråt blev det en sådan torka, så vattnet tröt överallt. Då tog de och grävde opp en stor pöl kring den gamla offerkällan, för att kreaturen skulle kunna dricka, så nu är den alldeles förstörd. Annars höll de styvt på de gamla källorna för längre tid tillbaka, och till varje midsommarhelg lövades dom, och sen hölls ungdomen där i närheten och roade sej. Men det går så med det gamla. Det faller i glömska.

Sunnerbo galgabacke.

Om de gamla galgabackarna berättades det många sagor.

Där skulle det visa sej spökelser , och det var knappt någon, som vågade gå förbi en galgabacke nattetid, hur djärver han sen var.

Sunnerbo galgabacke låg i Ljungby. När jag var där sist, fanns där kvar en ruten träbit, som de påstod var kvar efter den gamle stupstocken. Men den hade inte använts på 40 år. Den siste häri- från Odensjö, som blev halshuggen på galgabacken var en karl, som dödat sin hustru.

Krypa genom varggarn för att få lätt barnsäng.

Jag har hört, att kvinnor, som ville få lätt barnsäng, kröp genom ett vargnät. I min barndom fanns det vargar här i trakten. Jag minns när de jagade varg med nät. Jag var nyfiken och ville va med, men de körde iväg mej. "Hän med dej pojke, vargen kan komma!"

183

3858

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

H 1974

Överföra födslosmärtorna på mannen.

Vissa käringar kunde överföra värken och plågorna vid ett barns födelse på mannen. Det har jag hört talas om, men jag vet inget fall, då det faktiskt har inträffat.

Ärvasilver i badvattnet.

Förlossningskvinnan eller barnmorskan hade sina schåser för sej med det nyfödda barnet, det vet jag, för det har varit 10 förlossningar i mitt hem. Men jag gick för det mesta undan. Första gången barnet badades, skulle det ligga ärvasilver, silver som gått i arv inom släkten i tre led, i vattnet. Det skulle vara lyckligt

Ej klippa barnets naglar, innan det var döpt.

Så länge barnet var odöpt, fick en ej klippa naglarna på det, för då kunde trollen få makt med barnet. Jag minns en gång jag skulle göra det.

"Sicka långa naglar!" sa jag och tog håll i saxen.

"Nej, nej," sa mor, "inte så länge det är häjtit."

Hon menade inte så länge det inte är döpt. Sen hade det ingen betydelse. Dopet bekräftar barnets liv.

186

3858

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

H:a.

77

"Mista hättan".

Kom man in på ett ställe, där det fanns ett odöpt barn, miste man sin hätta och måste lösa den med en peng, som lades vid barnet. Det har hänt mej. Jag minns jag kom in oppe i Torarp på ett ställe och visste inte, att kvinnan var förlossad. Men hon nappade till sej min mössa och sa:

"Nu är den min!"

"Jaså, ja, då vet jag hur det är," sa jag, och tog fram en riksdaler.

Onej, visst inte. Hon hade bara skämtat.

"Ja, det kan väl hända, men jag vill hålla på det gamla bruket."

Medel att uppväcka kärlek.

Här fanns en gammal gubbe som hette Vestberg och han hade en bok som föreskrev vad en skulle göra om en ville uppväcka kärlek. Det allra likaste var att skaffa ett hår från den en ville bli älskad av och lägga det under högra bordfoten. Sen kunde personen ifråga inte låta bli att tycka om en. Ja, de hade så många schoser för sig vid gifte, och ofta var det ~~xx~~ trolldom.

Uppväcka kärlek med hjälp av grodben.

Det påstods, att om man tog en groda och hade den i en ask, skulle man få allt vad man ville ha. Grodan skulle vara mycket givande att ha. Det hörde jag i min barndom. La man en groda i en myrstack, åt myrorna av köttet, men benen blev kvar och med hjälp av dem kunde man vinna kärlek hos den flicka man tyckte om. Påstod man, åtminstone.

Självspillingar.

Det var kinkigt att få en självspilling begravd. Det fick inte ske på vanligt sätt med klockringning. Liket lyftes över ringmuren på södra hörnet mot skolhuset, och begravdes sedan utmed muren. Ingen sång och ingen klockringning förekom, så det var rent bedrövligt. Det var en gubbe här nere strax intill, som skar halsen av sej, och honom fick de ha i en särskild grav, som de murade opp av stenar. Där stod han ett års tid, tills det blev klart att begrava honom i vigd jord. Käringen hans hade varit stygg vid honom, när han levde, så hon var så evigt förskrämd, att han skulle spöka, så hon tordes inte va ensam.

190
ACC. NR. 3858

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

7:081

Uppteckningen rör Förkastelsedagarna.

Har herrarna hört talas om förkastelsedagarna?

Är man född på en sådan dag, så följes man hela livet igenom av otur, säger Sibylla. Jag har skrivit opp i min almanack, vilka dagar, som enligt Sibylla är förkastelsedagar, och jag har givit akt på att om man företager sig något särskilt de dagarna, så misslyckas det så gott som alltid. Jag har prövat det, så jag vet att det är sant. Titta här ska herrarna få se. Här har jag prickat för dem. I januari är det den 1, 2, 4, 5, 11, och 12, i februari den 8, 11, 17, 18, i mars är det den 1, 4, 14 och 15, i april den 10, 17 och 18, i maj är det bara den 19 och i juni den 6, i juli har vi förkastelsedag den 17 och 21, i augusti den 2 och 10, i sept. den 1 och 12, i oktober den 6, i november

Skriv endast på denna sida!

den 16 och 18 och i december den 6, 11 och 28.

Tag och skriv opp de dagarna, så ska herrarna få se, att det alltid är ohärligt och otrevligt att företaga sig något särskilt de dagarna. Jag avhåller mej så mycket som möjligt de darna.

Sibylla säger:

"När kärnan i äpplet sej vänder,

då är min spådom änder."

Här var en gubbe, som hette Ola på Fällan, och han påstod, att kärnan hade vänt sej, men det har hon inte. Det säger själva förnuftet, att växten kommer från roten. Men det disputerade vi många gånger.

192
ACC. NR. 3858

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Olle Revander*
Härad: *Sunnabö* Adress: *Näs, Rönneby*
Socken: *Örnäs* Berättat av: *1894* *Charles*
Uppteckningsår: *1902* Född år *1844* i *Örnäs*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

J:a 83

Uppteckningen rör När kvarnen stannade för sväger min Thomas-
mässonatt, och hur han fick den i gång igen.

Sväger min var möllare i Önne kvarn här nere. En kväll strax före jul gick jag ner till honom, för att få lite malet, för vi va ble'na alldels mjöllösa. Då brukade va så mycke folk i kvarnen så här strax före jul, men den kvällen va dä tomt.

"Hur vetter dä, att du inte harnå't mällafolk?" frågade jag: sen

"Åh, dä ä ju Thomasmässonatt," sa sväger min.

"Nä, än sen?"

"Jo, den natten vet de, att jag inte gärna vill mala, å därför kommer de inte hit." -

"Inte vill mala. Varför dä då? Här ä väl vatten?"

Skriv endast på denna sida!

"Jo, för allan del, men får Thomas veta, att jag maler, kommer han å håller kvarnen."

"Aha, ha, ha, ha! Ä du vidskeplig? Du ä tvungen te mala lite åt mej i natt, för vi å mjölalösa, och i morron har jag inte tid att gå hit."

"Ja, jag gör dä ogärna, för jag vet, att hon kommer att stanna." -

"Ah, du pratar! Du ska inte va vidskeplig."

Jo, han satte igång å mol, och under tiden satt vi i kvarnkammaren och språkade. Frampå natten började dä låta lite underligt i kvärnen.

"Jaså, va ä dä nu?" sa sväger min å gick ut i kvärnen. Dä började sakta mer å mer. "Seså, nu börjar Thomas komma."

"Thomas?"

"Ja, dä ä falit å mala Thomasmässonatt, dä vat ja sen gammalt."

"Ah, prat! Du ska inte va vidskeplig. Dra på mer vatten!"

Han drog opp hela luckan, men dä gick inte fortare för dä.

"Dä grunnar väl," skrek jag. Ibland händer dä, att dä fryser i åar och bäckar under ifrån, och då tar allt vattnet trôt. Nej tack! Dä gjorde inte dä. Vattnet yrde omkring hjulet, men dä rörde sej knappt.

"Dä ä inte värt å röra't," sa svåger min å slog ner luckan, å sen gick vi in å satte oss i kvarnkammarn. När dä va gået en tjang, gick han ut igen och drog på vatten. Kvarnen stod alldeles still. Han steg till och med ut, tog ett järnspekt och försökte peta igång hjulet, men dä va ljug.

"Då vet jag råd," sa han och gick ut och hämtade en fem, sex spingesticker, för på den tin hade de inga lamper eller lyfter.

"Nu ska vi försöka , om vi inte ska få i gång dej," sa han och tände på spingestickorna. Sen drog han på lite granvatten och i detsamma körde han ner blosset i kvarnögat. I övre stenen är ett hål, där säden faller ner. Då ä dä, som kallas kvarnögat.

"Du satan, vik bort!" skrek han.

"Sicka trollkonster du har för de," sa jag och bara skratade åt honom.

Rätt som då va, för gnisterna opp ur kvarnögat som en eldkåst å glyste, så då va förskräckligt.

"Nu sätter du eld på mjölet!" skrek jag. Han svarte inte,

men när dä gnistrat en stund, började stenarna röra sej, och sen tog dä i te den mildaste grad, å dä blev ett levande, så jag har aldrig hört maken. Kvärnen mol för fullt, fast dä bara va lite vatten på, knappt hälften.

"Ja men, hur hänger detta ihop?" sa jag

"Dä ä Thomas!"

"Ja men förklara hur dä hänger ihop."

"Förklara! Du har ju själv sett dä, å mer kan jag inte förklara."

Och detta ä ingen paschasa. Jag hade väl förut hört talas om Thomasmässonatt å allt vad som då skedde, men jag hade inte trott på dä. Men dä jag sett mä egna ögon, får jag lov att tro. Om det kan finnas andemakter, som man inte vet om?

Julanatten var det en del som gick årsgång för att få reda på vad som skulle ske under året. Kl. 12 julanatten stiga de döda upp och hålla sin gudstjänst i kyrkan. Och den som då dristade sig dit, kunde få reda på årets händelser.

En gång hade de gamle gubbarna i Björkenäs, Göran, Pelle och Knut samsatt sig att gå. Det var i mors tid, så det är hon som har berättat det.

"Viljen I, så ska vi drista oss te gå årsgång", sa en av gubbarna till de andra. Ja, det kom man ju överens om. Och när julaften kom, tog de några supar, så de bla modiga. Man skulle inte tala den dagen, så när kvällen kom, tecknade de se emellan: Nu gå vi. Och så bar det iväg, med Knut före.

Årsgång.

När gubbarna kom fram till kyrkan, gick de fram till en port mot sjövikens, som inte finns nu. Porten var låst, men Knut böstade på. Då porten inte öppnades, blev Knut allt morskare och skrek:

"Öppna porten, här ä ett menlöst barn, som vill gå in!"

Jaha, då öppnades porten och gubbarna kom in i kyrkan, som var ypplyst. Överallt var det ljus. Mor talte så om allt vad de hade sett, men jag har glömt det mesta. Det första de gjorde, när de kom in, så satte de benen om kors för att inte "kyrkegrind" skulle fläcka upp de. Kyrkegrind? Jo, när ny kyrkeplan togs upp och ny kyrka skulle byggas, så grävde man ner ett levande djur på platsen. Det kunde vara olika för olika socknar. Här i Odensjö var det en gris, efter vad de trodde.

"Kyrkegrind"

199

3858

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

90

Det djuret skulle va liksom ett skydd för kyrkan, och det var
det som gick igen, och visade sig för årsgångaren.

Sen talte mor om vad gubbarna berättade mer, men det
har jag som sagt glömt. Inne i kyrkan va alla andarna, de döda
hade då sin gudstjänst.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

91

Uppteckningen rör

Magnus i Skrinhult och jag går årsgång, men

Magnus kan inte hålla käft.

I min ungdom hade jag hyrt en kammare på Skrinhult. Magnus i Skrinhult var ungefär jämgammal med mej. Han låddes alltid att han va så hjältemodig och frikostig av sej, och sån va han så länge han levde.

"Hör du", sa Magnus en kväll en gång strax före jul, "om du och jag skulle föröka oss på att gå årsgång."

"Ja, jag vet inte", sa jag, "jag tror vi ä för slappa i modet till det." - Enligt gammal saga skulle en årsgångare få se allt som skulle ske under året.

"Tror du vi törs?" sär jag.

"Fy tusan", sa Magnus, "det ä väl inte falit. Vi tar var sin liter brännvin med oss."

"Ja, ska vi gå så får vi komma överens om det nu, för på hela julafton får vi inte säga ett enda ord."

Ja, vi bestämde det så. Julafton i kvällen^e träffades vi, men vi sa inget utan bara tecknad^e till varandra. När vi ta't oss varsin sup, gav vi oss iväg. Jag minns det så grant. Det var en månaljus och vacker kväll. Först skulle vi ner till kyrkan och blåsa i nycklahålet. Jag var fullberedd i tankarna att pröva på hurdant det var att gå årsgång. Men som vi kom oppe vid sjövikén, stante Magnus.

"Nej vet du va jag grunnat på", sa han.

"Åh, du ä då ett fä, som inte kan hålla käft", sa jag.

"Nu är det förkylt och vi har inget för att vi gått och hållit mun hela dan."

"Jag tror vi skiter i det här", sa Magnus. "Här kan vara saker fördolda som det inte är bra att röra i."

Modet sviktade nog på honom. Men mej grämde det, att jag inte fick pröva på hurdant det var att gå årsgång. Och jag vet inte om det kunde ligga något i det där pratet. De gamle diktade så mycket för att lura i barnen och sen levde det vidare. Jag undrar om inte det mesta var ren inbillning.

203
ACC. NR. 3858

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ja 94

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör De dödas julotta.

De dödas
julotta.

Julnatten samlades alla de döda till tjänst i kyrkan innan den riktiga julottan började. Det hade de gamla bestämt för sig. Jag kivades med mor om det:

"Men hur i all världen skulle alla de som är begravda på Odensjö kyrkogård få rum i kyrkan. Kyrkan är ju så gammal, så vi ha knappt någon beskrivning på när den byggdes, och hur många generationer är inte begravda där. Det går väl rakt inte."

"Jojomensan, de fick nog rum, för de var inte som andra människor", menade mor. Den där fördomen grodde i rätt så länge i folk.

3858

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV95
Jia

Mor hade en gammal fördom, som hon höll strängt på. Det var att sista brasan julakvällen skulle brinna ner utan att någon rörde vid den. Sedan tittade hon i askan juladan. Var det då som mänskofjät i askan, som viste utåt, skulle någon dö under året, men viste de inåt skulle någon födas. Vi hade en gammal trekantig spis hemma, och jag kommer så väl ihåg, hur mor sa till oss att inte röra i den sista brasan julafton.

Tyda avJulbrasan.

Sonst
Sunnar
Obispo
1932

~~205~~

3858

yppt. Allhvaranden
Marten Larsson
Pm. P. Håkka
Född 1844, Obispo

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

J: 6 96

Lägga sig vid dagsljus vårfrudan.

Vårfrudan skulle man alltid lägga sej vid
dagsljus, ella följde trana dom i säng. Sen skulle de stiga
opp vid dagsljus.

^
Sjunga majvisa i byarna.

Valborgsmässoafton brukar ungdomen här i Odensjö samlas och gå omkring och sjunga majvisan. Det har man hållit på med så länge jag kommer ihåg, och före min tid förekom det också. Man samlas flera stycken på kvällen, och det händer nog också, att man livar humöret med brännvin. Sen går man ut på natten och går ikring till alla gårdar, sjunger majvisan, och samlar upp ägg. Jag har gett bort många tjog. Nu på ett par år har man inte varit här. Men det visste ju folk alltid om vad det var frågan om, så man hade alltid tillreds vad man skulle ge.

X

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i:

99

Uppteckningen rör Ebbe Skammelsson

Det var en krigsman vid kungl. hovet oppe i Stockholm som hette Ebbe Skammelsson. En gång var han ute och reste, och då kom han hit opp till Tiraholm, och där fattade han behag till dottern, så han friade och det blev ja och beslut om äktenskap.

"Det kan inte bli just nu, för jag är tvungen att färapoppitill Stockholm, men då och då ska jag komma tillbaka," och så bestämde de tiden för bröllop. Jag tror det var ett helt år.

Emellertid blev väl tiden lång för flickan att gå där och vänta, och så kom där en annan friare, och han var en krigshjälte han också.

Särskilt flickans mor styrkte på henne att ta den andre.

"Ta den du kan få! Ebbe är oppe i Stockholm och kommer kanske aldrig tillbaka."

Och så blev det. Det lystes för dom, och bröllopet utsattes. Men det var just den dagen, som Ebbe skulle komma tillbaka, och han kom också mycket riktigt. Modren gick ut och mötte honom.

"Nu kommer du tyvärr för sent," sa hon.

"Varför det?"--

"Jo, nu är hon gift med en annan."

"Jaså. Är de vigda också?"

"Jaha, så nu har du inte här att göra."

Men då drog Ebbe sin värja och högg huvet av käringen.

Sen gick han in i bröllopssalen och dansade med bruden . Men då kom brudgummen.

"Vad vill du min brud?"

"Det är inte din, det är min brud," svarte Ebbe, och sen började de fäkta och fäktade gjorde de så orimligt. Rätt som det var högg Ebbe huvet av brudgummen och detsamma gjorde han med bruden, så han begick tre mord på ett litet tag. Sen for han opp till Stockholm och gick inför konungen och sade, att så och så har jag gjort på resan.

"Det var fult gjort," sa kungen. "Varför har du gjort så?"

"De hade rövat min brud, och hon var mig så hjärtans kär, så jag vågade mitt liv för henne."

"Vad vill du nu ha för straff. Du får själv välja, men jag vill inte döma dej till döden."

"Ja, men jag kan inte leva längre."

"Åjo, det får du väl försöka."

Slutet blev, att han dömdes att ligga fängslad i järn en dag och en natt på var och en av Bolmens öar, och det finns 365 öar i Bolmen, så det gick jämt ut att det blev ett år. De fick förstås föra till honom mat, för han måste ju ha något för att kunna leva. Den sista ö han låg på var Linnerö vid Angelstad. Så gick han då i land, men då var han hårt medtagen, så han gick in i Angelstad Nedregård och la sej i höet på logen. När han legat där en stund, kom pigan och skulle mjölka korna. Nu

var det så, att de hade författat en visa om honom, och den sjöng pigan, mens hon mjölkade. Ebbe låg och hörde på henne, men så var det väl inte alldeles, som det hade skett, för när hon slutat, ropade han:

"En del är sant och en del är lögn!"

Pigan blev så hjärtans rädder och sprang in och skrek:

"Vad i Jesse namn ä dä i lagårn?" Och så berättade hon vad som hänt . Det gick ut folk i lagårn, och då låg Ebbe där.

"Ja, jag kunde inte annat säga," sa han, "för allt vad hon sjöng var inte sant!"

"Ja, men ligg inte här, utan kom in," sa de till honom

"Jo, jag vill ligga ^{här} för, för jag har inte långt kvar."

Men de tog i alla fall in honom.

"Nu är det det," sa Ebbe, "att jag väl har sonat mitt brott men jag är ändå en stor brottsling och därför ska ni begrav mig utanför kyrkogårdsmuren, där allt folket har sin väg till kyrkan."

"Ja, men varför det?" undrade de.

"Därför att alla må trampa på mej, för jag är en stor syndare och inte värd att vila i vigd jord."

Sedan levde han helt lite, och de begravde honom som han önskat utanför kyrkogårdsmuren. Men på det stället revs muren alltid ner. Hur många gånger de än rättade opp den och hur väl de än la stenarna, nästa dag låg de nerrasade igen, och de visste aldrig, vem som rev ner den.

Till slut gissa man sig fram. "Undras om inte Ebbe vill

in innanför muren?" sa man, och så flyttade man in honom. Sedan rasade den aldrig, utan den står än i dag. En ^{en} trikantig sten utmärker platsen, där han ligger, men den har ingen inskrift. Den ligger rätt till höger på Angelstads kyrkogård.

215 3858

ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

/106

Uppteckningen rör När farfar kom hem från kriget.

Min farfar hette Ståhl och var knekt och bodde i ^{A/}Sävås, i Unnaryds socken. Han blev utkommenderad i Gustaf III:s krig mot Ryssland, och där blev han tillfångatagen och fick sitta fången i elva år, innan han lyckades rymma. En kväll kom han hemluffandes till Sävås, men då hade käringen hans blivit blind. Han knackade på.

"Vem ä I?" frågade käringen.

"En gammal knekt, som vill ha rum över natten."

"Nej, dä går inte här. Jag är en gammal blind knekt-änka och kan inte ta emot nå'n, men gå fram till byn, så får I nog ligga nånstans.

"Var är er man?"

Skriv endast på denna sida!

"Han ä död för många år sen. Han kom ut i krig, och sen kom han aldrig tillbaka."

"Ja, men släppen in mej. Jag kanske känner er man, för jag har varit ute i samma krig som han, så jag kan kanske berätta något om honom."

"Nej, hon var prutig och ville inte släppa in honom. Till sist så sa han: "Jag är er man."

"Nej, dä ä då omöjligt."

"Dä ä inte dä. Här har du din gamle gubbe," och så talade han om sina äventyr. Dä blev, som en kan förstå, en stor överraskning.

Jag kommer ihåg gubben. Han var hemma hos oss på Björkelund, och då ställde han mej mellan sina knän - jag var

bara en liten byting - och så gav han mej råd för livet, men det var inga goa förmaningar:

108

"Väx opp," sa han," åbli en humörisk karl, stor å stark, å låt ingen göra dej nåt för när. Om nån slår dej, så stryk till honom på käften. Du ska inte va rädd för nå'et, för här finns inget å va rädd för."

Då hågsar jag än. Sen dog gubben, och jag var med på begravningen, men då var jag bara en liten pojka-slugg. Knektarna var samlade och saluterade. När jordfästningen var över, trädde befälet fram, och hade folket att tocka på se, och sen gick knektarna fram å stack ner sina gevär i graven och sen sköt de, så jag blev alldeles hjärtskrämd, där jag stod å höll far i handen. Det tror jag var den siste knekten, som då saluterades för.

Am.
Sunneds bd.
Olenjö som
1932

~~218~~

3858

Mynd. O. Reander
M. Larsson

Per P. J. Ståhle

Juli 1844 i Olenjö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

N:109

Ta reda på byggnadsplats för kyrka.

När man skulle utse en plats för att bygga kyrka på, gick man förr i världen tillväga på det sättet, att man la den första syllen eller stocken på en vagn och spände ett par tvillingstutar för. De fick sedan gå som de ville, och där stutarna stannade eller där stocken ramlade av, där skulle kyrkan byggas. Så har jag hört det.

Kyrkevård.

När de förr i världen skulle bygga en kyrka tog de och grävde ner ett levande djur av något slag på den plats templet skulle stå. Här i Odensjö ska det enligt gammalt tal va en sugga nergrävd, men jag har inte sett beskrivning på det någonstans. Kyrkevård kallades ett sådant djur.

Kyrkevård.

Småland
Öderyd
Oft. av Öllebrander }
~ " Bert. Larsson }
i år 1932

~~20~~
3858

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

III

Nic

Gamle prosten Rydeman utser plats för Lidhults kyrka.

När gamle prosten Rydeman i Göteryd utsåg den plats, där Lidhults kyrka nu ligger, var jag med. När han hade fått fyra pålar nerslagna, sa han:

"Här ska det nya templet ligga, och förbannad vare den, som flyttar en påle en tum från sitt ställe!"

Och det sa han med kläm och jag vill lova, att sen var det ingen, som vågade ändra på de pålarna.

Spån av kyrkklockan som botemedel

Spån av kyrkklockan skulle vara bra att bota sjukdomar med, hade man för sig förr. Man filade av spån av klockan och använde det som botemedel. Och att man verkligen gjort det, kan man förstå därav, att storklockan här i Odensjö är alldeles taggig i kanten. Det har den naturligtvis blivit för att man skavt av spån.

ACC. NR. 3858

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av
 Uppteckningsår: Född år i

113
11c

Uppteckningen rör Svartkonstbok.

De sa, att prästerna hade svartkonstböcker, och Gud vet, om det inte var verklighet. I min barndom var jag så mycket nere hos prästens Rydemans, och lekte med hans pojkar. Lamek, som nu är prost i Göteryd, var hans kärabarn. Anteliga var vi pojkar förvetna på allting. En gång hade vi fått fatt på en bok i prostens bokhylla. Det var svarta blad med viter läsning. Där satt vi och bläddrade i boken, men vi läste inte. Så kommer prosten in.

"Nå, vad hitten I på, pojkar? Läsen I?"

"Ja-ha."

"Får jag si, vad det är för en bok. Å, den boken får du inte ha! Vad har du fått fatt på den, Lamek?"

"Den stod i bokhyllan."

"Men du vet, att du inte får gå i bokhyllan utan löfte,

114

Han I läst boken?"

"Nej, vi ha bara bläddrat i henne."

"Ja, detta är en mycket farlig bok. Läsen I den, kommer
den svarte och tar er."

Men kanske han bara ville skrämma oss.

Landskap: Småland Upptecknat av: Olle Levander
 Härad: Sunnerbo Adress: Martin Larsson
 Socken: Odensjö Berättat av: P. J. Ståhle
 Uppteckningsår: 1932 Född år 1844 i Odensjö

115

Uppteckningen rör

Innehållsförteckning. /Forts./

Odda-Britta dövar värk åt far, som blivit stängad av baggen	1 - 3
Odda-Britta söker bota mej för påssjuka, men ilsknar till, då jag inte kan hålla mig allvarlig	4 - 5
Huggarns käring uttalar en förbannelse, men drabbas av den själv	6 - 8
När Batalj spelte älvaspelet på Petter i Skrinhults systers bröllop	9 - 14
Frästen Wieslander i Odensjö förvänder synen på bönderna i Björkenäs	15 - 16

Prästen Ivelander från Lidhult döper i sin skinn-

mössa ett odöpt barn, som fru Wieslander hört

gråta på Odensjö kyrkogård 17-19

Johannes Svernsen söker förgöra min bössa, men jag

botar den med ärvdasilver 20-22

Blom stämmer blod på far, sedan han fått veta hans

åratal och födelsedag 23-25

Blom hejdar eld tack vare att han är född med se-

gerhud. Jag tar vara på min dotters segerhud och

ger henne den, när hon är vuxen, men hon bara

skrattar åt mej..... 26-28

Stähles närmaste grannar tro sig se hans i Halmstad

avlidna hustru, inbilla sig, att Stähle har stulit

deras lycka och söka ta den ifrån honom genom att

rita kors och krumelurer i taket och på dörren till

hans stuga samt tro, att djävulen tagit sin boning

3858

- 226 -

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

117

i backen, där de ha sin stuga	29 - 36
Skräddare Ståhle skänker oss ett "väktaljus"	
som medel mot vantrevnad och "väktens"	
skadegörelse	37 - 38
Uppväcka kärlek med hjälp av oblaten.....	39
Sälja sig till satan med hjälp av kyrk-	
nyckel	40
Nämndemannen Andreas i Loshults svärfar	
söker skaffa tillbaka tjuvgods genom	
att binda dödingaben i norrinnande bäck	41 - 47
Min dotter får sitt vådeldsmärke borttaget	48
Bota skärvan genom att draga barnet genom	
självväxt trädglyka.....	49
Gastakranning	50
Bota sjuka barn med dopvatten.....	51

Sätta bort tandvårk i träd	52
Hur mor botade ryggskott	53 - 54
Bränna kläderna mot fallandesot	55
Anders Strid får av sin döda mor rådet att dricka blodet från en levande tjä- der som medel mot sin fallandesot....	56 - 58
Prosten Rydeman botar Stähles sondotter för engelska sjukan	59 - 62
Fru Wickelgren blir i havande tillstånd skrämd av hare men förebygger lyte...	63
Havande kvinna blir skrämd vid slakt.Bar- net får lyte	64 - 65
Väderleksmärken och märkesdagar	66 - 67
Spå väderlek på vintergatan	68
^s Lonulta killa, som vid midsommar kläddes med kransar och äreportar	69

Den bortglömda offerkällan	70—71
Sunnerbo galgabacke	72
Krypa genom varggarn för att få lätt barn- säng	73
Överföra födslosmärtorna på mannen	74
Ärvasilver i badvattnet	75
Ej klippa barnets naglar innan det var döpt	76
"Mista hättan"	77
Medel att uppväcka kärlek	78
Uppväcka kärlek med hjälp av grodben	79
Självspillingar	80
Förkastelsedagarna	81—82
När kvarnen stannade för sväger min Thomas- mässo natt, och hur han fick den i gång igen	83—87
När Björknäsagubbarna skulle gå årsgång....	88—90

Magnus i Skrinhult och jag går årsång, men Magnus kan inte hålla käft	91-93
De dödas julotta	94
Tyda av julbrasan	95
Lägga sig vid dagsljus vårfrudan	96
Atgärder vid påsk	97
Sjunga majvisan i byarna	98
Ebbe Skarmelsson	99-105
När farfar kom hem från kriget och farmor, som trodde han var död, inte kände igen henom.	106-108
Ta reda på byggnadsplats för kyrka	109
Hur kyrkan fick sin kyrkovård	110
Gamle prästen Rydeman utser plats för Lid- hults kyrka	111
Spån från kyrkklockan till botemedel mot sjukdomar	112

Prästerna och svartkonstböckerna	113-114
Innehållsförteckning	115-121